

A kőkeszi plébánia anyakönyvének bejegyzései Forrásközlés

ATTILA BAKI

Entries in the Parish Register of Kőkeszi. Source Documents

Keywords: Kőkeszi (Kamenné Kosihy); register of births, marriages, and deaths; village; local history; historia domus; Hungarian entries

Néhány szó bevezető helyett

Az itt bemutatásra kerülő történeti forrás helytörténeti jelentőségű. A volt kőkeszi (Kamenné Kosihy, Nagykürtösi járás) plébániahivatal¹ egyházi fennhatósága alá tartozó települések – Gyürki, Kőkeszi, Sirak, Szelény, Terbegec – múltjába ad mozaikszerű bepillantást. Helytörténeti mércével mérve jelentős ez az anyag, hiszen a felsorolt községek (megmaradt levéltári és egyéb források mentén való) története máig feldolgozatlan.² Utóbbi megállapítás egyébként a szűkebb-tágabb történeti Hont (később Bars-Hont) megye más településeire is bátran – a település nagyságától függetlenül – általánosítható.

Tulajdonképpen talán módszertani kérdésként is felemlíthető, hogy a kistelepülések (törpe- és aprófalvak) története, összehasonlítva a „nagyokkal” – a közigazgatási és statisztikai adatrögzítéssel készült történelmükön túli helytörténetükre értve – milyen mélységig tárható fel. Milyen mélységig tárható fel az apró történelem szemben a nagy történelemmel? – hangozhatna a kérdés. Hiszen a legtöbb esetben egy kistelepülés múltjáról szóló forrásanyaga jóval kurtább, mint egy nagyközség vagy éppen város forrásanyaga. Az itt bemutatásra kerülő forrásból, mintegy közös helytörténeti találko-

1 Egyházjogilag a kőkeszi plébániahivatalt 2008. december 1-jén szüntették meg.

2 A volt kőkeszi plébániahivatal egyházi fennhatósága alá tartozó községek közül Kőkeszi és Terbegec szakrális emlékeiről Csáky Károly írt röviden egyik munkájában. Lásd Csáky Károly: Szakrális emlékeink nyomában IV. Dacsókeszi-Kóvár-Gyerk-Leszenye-Ipolyhídvég-Nagybörzsöny-Ipolynagyfalu-Pereszlény-Kőkeszi-Terbegec-Vámosmikola. Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2011. Kőkeszi, 73–83. p.; Terbegec, 119–126. p. A felsorolt települések helyi krónikák tekintetében sem mutatnak valami fényes képet.

zási pontként jól kitűnik, hogy bármekkora egy település mérete, a nagy történelem (háborúk, járványok, országos érvényű és más változások) minden korban elért a legalábbabb szintekig is, bélyeget nyomva az ott élő közösség mindennapi életére.

A forrásról dióhéjban

A kézzel írott bejegyzés a volt kőkeszi plébániahivatal 1735 és 1786 közötti időszakából származó, a plébánia területén kereszteltek, házasultak és elhalálozottak adatait rögzítő anyakönyvben található meg. Az anyakönyv eredetijét a Besztercebányai Állami Levéltár őrzi.³ Az eredeti anyakönyv mikrofilmen rögzítve szabadon kutatható.

A kézirásos bejegyzés tulajdonképpen a plébánia *historia domusa*, vagyis az egyházközség életét lejegyző és bemutató plébánosi feljegyzések „könyve.” A volt Kőkeszi Plébániának nem maradt fenn (illetve eddig nem került elő) a „tényleges” *historia domusa*, ezért az itt közreadott egyházközségi „napló” bejegyzéseivel olyan helyi történéseket örökít meg, amik a helytörténeti kutatás és a helyeik helybeni múlttudása szempontjából is hiánypótlónak mondhatók (a fentebb említett apró történelem tartományából.) A szöveg – a 18. és 19. század első harmadának hely- és „egyháztörténetét” összefoglaló – latin és az itt közreadott magyar nyelvű részre oszlik; a magyar nyelven írott oldalak száma 23.

A magyar szövegrész kezdő évszáma 1887, Kassay Ferencz kőkeszi plébános halálának éve, az utolsóé pedig 1946. A lejegyzett bő hat évtized alatt számos országos és helyi esemény ment végbe mind országosan, mind helyben; ezek kisebb vagy nagyobb nyomokban megjelentek a bejegyzést készítő egyházi személyek tollhegyén is.

A digitális szövegrögzítés során megmaradt a szöveg eredeti írásmódja. A szövegben előforduló neveket minden esetben igyekeztem azonosítani; a rövidítéseket, az előforduló egyházi és egyéb fogalmakat feloldani, lábjegyzetben jelentésüket megadni.

383.⁴

Adatok

Kassay Ferencz⁵ volt varbói káplán kőkeszi-i plébánossá neveztetvén itten működött 20 évig. Sok baja és kellemetlensége volt az elhanyagolt plébánián s hozzájárulván betegségé, sok csalódása, elkeseredett. Életének 66. évében mint 20 éves plébános 1887.

3 Štátny archív Banská Bystrica, zbierka cirkevných matrík, Kamenné Kosihy, 175. tekercs.

4 A számozás az eredeti anyakönyv oldalszámozását jelöli.

5 Az Esztergomi Egyházmegye 1868. évi „Schematismusa” Kassay Ferencz plébánost jelöli kőkeszi plébánosának. <http://www.bibliotheca.hu/schematismus/>, 37–38. p. Ebben az évben az öt településen a schematizmus adatai szerint 1075 katolikus, 312 evangélikus és 61 zsidó vallású személyt említenek.

február 20-án elhunyt. Adminisztrátorrá az elhunyt segédlelkésze Erdős Lukács fr.⁶ ferencrendi atya neveztetett ki. Augusztus 1-én Zibrinyi Gyula⁷ ipolysági káplán plébánossá neveztetvén ki, helyét augusztus 25-én foglalta el. Ugy a hívek, mint az épületek elhanyagolván annyira, hogy vasárnaponként alig volt 40-80 egyén a templomban, mely piszkos, és rendetlen volt. A lelki élet tespedt, vajmi kevés gyónó volt, már 4 év óta nem volt tanító sem, a kántori teendőket egy csizmadia végezte, ki nem nagy épülésére szolgált a csekély számú híveknek. Pusztulás volt mindenben, hitelétről szó sem volt, a buzgóság helyét babona foglalta el s a nép úgy tekinté papját, mint hivatlaból ellenségét, ki iránt nemcsak bizalma nem volt, hanem lehetőleg kerülte s alkalomadtán csalta, lopta. A teljesen elhanyagolt utszéli rozszant csárdához hasonló lakást Simor János⁸ bíbornok őminenciája kijavíttatta s részben átalakíttatta a plébános által készített tervet alapján.

384.

Két hó múlva az építkezés befejeztetvén az eddigi 2 szoba helyett 4 szoba és 1 előszoba képezi a lakást. A terv készítésénél szives tanácsával Petróczy László⁹ váci cz. kanonok, nyug. kartali plébános támogatta a plébánost. Petróczy siraki születésű volt és életének hátralévő napjait Kőkesziben töltötte, hol 1888-ban meg is halt. Ekkor rendeztetett a tanítói ügy is, addig a csekély jövedelem miatt alig volt tanító, ki ezen állomást csak szükségbeli helyzetnek ne tekintette volna sőt, az utolsó években senki sem volt. A helyzet nyomorúságát legjobban jellemzi a következő körülmény: hisz terjedt hogy az új plébános rendezni akarja a tanítói fizetést két közönséges falusi mesterember ajánlkozott kántortanítónak, kik érdemül felhozták hogy nemcsak írni és olvasni tudnak, de előregedett kántorokkal ismeretségben lévén némi jártasságuk van az énekben és tanításban. Ő Eminentiaja és a megye által kinevezett vegyes bizottság 1887 október végén 225 frt tanítói fizetést vetett ki minden r.kath. birtokosra adó alapján. Ezen határozat és kivetés jóváhagyatott, de a kimutatásba bevett báró Majthényi László¹⁰ akkori főispán neve az adóval megterheltek közül a megyénél töröltetett s a plébános reklamációját a megyei közigazgatási bizottság sem vette figyelembe, ugy

6 Fr.: fráter: szerzetes barát, akit nem szenteltek pappá.

7 Zibrinyi Gyula (1855–1915) – személyére és munkásságára vonatkozóan <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/z-B6369/zibrinyi-gyula-B6C22/> és <http://lexikon.katolikus.hu/Z/Zibrinyi.html> Megnézve 2020. március 20.

8 Simor János (1813–1891) – személyére és munkásságára vonatkozóan <http://lexikon.katolikus.hu/S/Simor.html> Megnézve 2020. március 20.

9 Petróczy László (1814–1888) – címzetes váci kanonok és kartali plébános. A váci piarista gimnáziumot az ő adománya segítségével fejlesztették főgimnáziummá. Ennek emléket emléktábla őrzi a gimnázium falán.

10 Kesselőkeői báró Majthényi László (1820–1908) – Hont megye főispánja, főrendiházi tag.

hogy a vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz felebbezett a plébános, kinek oka adott felebbezése alapján a ministerium báró Majthényi László birtokost kötelezte a tanítói fizetéshez való hozzájárulásra.

385.

Előbb azonban a Petróczy László által épített iskola is kijavítottatott s a plébános által kért 100 frtért új istálló is épült. Az új kántortanító Vankovits Ágoston¹¹ alsószemerédi kántortanító helyét 1888 május 1-én elfoglalta. 1889-ben a plébános kérelmére magtár építettetett s új éléskamra. 1890-ben a rozszant Terbegeczki templomtetőzet a templom pénzén és az egyházmegyei alapból kölcsön vett frton leszedetvén új fedélzet építettetett s így a belsőleg csinos festett templom megmentetett a pusztulástól. Következő évben a templom tulajdonát képező harangozó ház is kijavítottatott és új takaréktűzhelyllyel lett ellátva. 1893-ban a felsőszelényi temetői kápolna szétnyíló falai vassal huzattak össze, a kápolna kimeszeltetett és a tetőzet részben új zsindelyllyel fedetett be. 1894 évben a kőkeszii templom javítása vált elkerülhetetlen szükséggé, az omladozó falak részben újra építvén a repedt részek közé 30 méter hosszúságú vas építettetett be. A templom régi kriptáját november 22-én csütörtökön kinyitatta a plébános, hogy kőművesekkel megvizsgálta-e a kripta okozta-e a falak süllyedését és repedését. A kripta eredeti bejárata a Szűz Mária oltár mellett volt, de ez már régen beépítettetett. A kőművesek a főoltár előtt a sekrestyeajtó irányában felszedték a köveket és majd 1 ½ méternyi ásás után megtalálták a

386.

kripta boltozatát, melynek áttörése után a kriptába létrán ment le a plébános és egy kőműves. A kripta elég tágas van benne körülbelül 60 koporsó egymás fölött, jó része már törmelék. A koporsók nagyrészt vörös fenyő vagy diófából vannak s több posztóbol behuzva s szögekkel kiverve. Feltűnt egy koporsónak rendkívüli nagysága, ugyanis majd 3 méter hosszú, 1 ½ széles, a benne lévő holttest tökéletesen elporladt, néhány bársony ruha foszlány és selyem darab és 1 hosszú szij találtatott. A plébánia igen régi, valószínű hogy a régi kriptából a koporsókat mind összeszedték, ezért van alul annyi törmelék. Ekkor festetett ki a templom belseje. 1896-ban a gazdasági épületeket javítottatta ki a plébános és saját költségén új kaput készítettetett. A plébánia hívei már sűrűbben látogatják a templomot és a gyónók száma is évről évre emelkedik, de azért még nincs az igazi buzgóság. Igaz ugyan hogy több évben adakozott a közösség és szegénységéhez képest eleget is adott, lámpára, Mária oltár díszítésére, gyóntató székre, 3 szobor szereztetett (1 lourdesi Mária, 1 Jézus szt¹² szíve, 1 Szűz Mária szíve) ebből kettő

11 Vankovits Ágostont az Esztergomi Egyházmegye 1889. évi schematizmusa említi már. <http://www.bibliotheca.hu/schematismus/>

12 Szent

állvánnyal; de mindig vannak még olyanok, kik a legcsekélyebb rossz idő, máshol előforduló miatt elmulasztják a templomba való járást, különösen nyári időben nincs meg a kellő számú közönség amenyinyit a

387.

lélekszámhoz képest jogosan lehetne elvárni. Nagy hiba hogy a szülők keveset törődnek gyermekeikkel s néha alig van egy két gyermek a templomban, emiatt pedig nem egy prédikáció mondatott, de az elhanyagolt nép nagyon lassan vezethető vissza a valóságossághoz. Egyháznapja Sz. Márton püspök ünnepén nov. 11én van, de ezt a napot azelőtt sohasem ülték meg, sőt volt eset hogy sz. mise sem volt. 1887-től mindig a napján van az egyházi ünnep s ez főképp azért, hogy november hóban a mezei munka jó részt el van végezve. Adventben rendszeren hajnali mise van, kivéve csütörtököt, midőn nappali isteni tisztelet tartatik. Szentség-imádás april 26 van, midőn reggel 6 órakor a szentség kitétetik, 10 órakor van a szent mise és beszéd és szentség eltétel. Karácsony, husvét, pünkösd másod napján, ugyszintén minden negyedik vasárnap és szent Péter-Pál¹³ ünnepén Terbegeczen van az isteni tisztelet. Körmenetek a következő napokon vannak: gyertyaszentelő boldogasszony¹⁴ ünnepén a templom körül, feltámadáskor a templom körül, buza szentelés alkalmával a plébánia földjére, kereszttjáró napok elsején a siraki, másodikán a gyürkii, harmadik napján a kőkeszi-i alsó temetőbe vagy rossz idő esetén a templom melletti kereszthez. Úr napján¹⁵ a faluban

388.

3 helyen és a plébánia udvarban van lombsátor. Szelény, Sirak és Kőkeszi község egy sátor a faluban, Gyürki község pedig a plébánia udvarban készít sátor. Szelényben a temetői kápolnában május hóban van sz. mise, ugyszintén Sz. Anna ünepe¹⁶ követő vasárnap sz. mise és sz. beszéd. Sz. Orbán ünepe¹⁷ követő vasárnap délután az Orbán szoborhoz van körmenet a szelényi kápolnától.

A nép igen szegény, különösen Sirakon a szőlők elpusztulása óta s ez is oka hogy a perselybe feltűnő kevés pénzt adnak. Jelentékeny adomány volt már több is, de Sirakról egy sem. Lassan azonban terjed a buzgóság s idővel kedvezőbb helyzetről írhat majd a krónikás. Jó jel hogy egyes alkalmakkor, különösen Mária ünnepek alkalmával jelentkeznek gyónók s egyes lelkes felhívásán a plébánosnak szépen adakozának, így

13 Június 29. Terbegec középkori templomának védőszentje a feljegyzések szerint Péter és Pál volt, míg a 18. század utolsó évtizedében épült, ma is működő műemlék templomának I. László magyar király a védőszentje. A település lakosságának történeti tudatában mélyen megőrződött, hogy Péter-Pál ünnepéhez kötötték a templombúcsú napját.

14 Február 2.

15 Úrnapja ünnepe – a húsvéti időszakot záró pünkösdvasárnap után két héttel tartják.

16 Július 26.

17 Május 25.

például a római szt. József fogadalmi oltárra 42 frt. gyűlt össze. Kitartás, lelkesítő beszéd, a kötelesség pontos teljesítése megérlelik lassan az óhajtott gyümölcsöt.

A nép szegénysége okozza ezután hogy temetés, esketés alkalmával vagy még a anyakönyvi kiállításért is alkuszik. A stolaris¹⁸ jövedelem nem sok s ennél is sok zavar volt, mert a canonica visitációtól eltérőleg sokkal többet fizettek. 1887 óta a plébános így rendezte a stólát: kis gyermek temetése 1 frt, felnőtté

389.

1 f 50 kr. a gabona fizetőknél, az esketés 1 f 50 kr. harangozónak 50 kr; a cselédek és gyürkii nemesek, kik gabonát nem adnak kétszeresét fizetik. Libera¹⁹ 50 kr második libera 1 ft. énekes sz mise a plébánosnak 1 frt. kántornak 42 kr. harangozónak 10 kr. requiem a plébánosnak 1 f 91 templomnak 10 kr kántornak 67 kr. harangozónak 20 kr. összesen 2 frt. 88 kr. Ennél ne követeljen többet a plébános, ez méltányos és szívesen megfizetik, de ha alkuszik akkor minden alkalommal engedményt kívánnak; most már hozzászoktak, hogy a stóladíjból nem enged a plébános s így ő vele nem is igen alkuszik. Ezen stólát megfizetik, mert maguk is belátják, hogy sokszor rendkívüli fáradtsággal jár különösen Sirakon, Gyürkiben és Szelényben sáros időben temetni. Egyformán járjon el szegény és gazdagabbnál, temesse el a plébános a legutolsó koldust is, nem ellenkeznek a járandóság megadásánál. Sajnos hogy Kassay Ferencz plébános beteges lévén, több ízben kivált sáros időben nem temette el a halottat s mivel káplánja csak a legutóbbi időben volt, a kántorra bízta a temetést. Még az egészséges ember is elfárad ha nagy sár alkalmával Gyürkiben van halott s azt a temetőbe kíséri, de ne árulja el fáradtságát, különösen ne panaszkodjék, mert akkor a nép is csak panasszal fogja megfizetni a járandóságot. Nagy hibája a népnek a pletyka,

390.

megszólás, mi miatt sok becsületsértési per volt különösen Gyürkiben. Igen könnyen pereskednek, sokszor a legcsekélyebb dolog miatt. A nép szegényül él, de ha valaki szegény de ha valaki szegény kigunyolja, a jobbmódot irigyli. Az erkölcsiség laza, megesezt nő fel sem veszi szégyenét, a többi sem igen rója meg ezért. Itt különösen vigyázzon a plébános hogy gyónás alkalmával ügyesen, tapintattal kérdezze ki a gyñót, mert különben elhallgatják, de a tapintatos mód eredménynyel jár. A gyanunak árnyéka sem férjen a paphoz, azért különösen figyelemmel legyen arra, hogy mindenki, férfi és nő iránt egyforma szívélyességgel legyen, ne tüntessen ki senkit, érdeklődjék hiveinek ügyei iránt. Legyen mindenkihez egy két nyájas szava a nélkül hogy nép bátorságot nyerjen arra hogy visszaéljen papjának jóságával. A hallott hírek alapján ne ítéljen a plébános, mert ez sok kellemetlenséget okozhat s rászoknak hogy egyesek naponkint

18 Stóladíj

19 Libera: szabad. Libera stóla „díj” pl. misemondásért.

hírhordással akarnak kedveskedni. A hírhordót vagy hallgattassa el, vagy úgy tegyen mintha semmit sem hallott volna. Különösen plébános változás alkalmával akadnak egyesek, kik szolgálataikat felajánlják s kivált gazdasági ügyekben adnak tanácsot, ami rendesen a tanácsadó javára szolgál. Fontos a plébánia gondozása, talán egy helyen sincs annyira próbára téve a türelem, mint itt, de a

391.

kitartás végre is győzni fog. Ha a nép bizalmát megnyeri a plébános könnyebben boldogul, de itt is vigyázni kell, hogy a bizalom megnyerést, népszerűséget ne keresse minden áron, mert elfordulnak tőle. A szegény plébánián adott a jó Isten több örömet, sok casus reservatus²⁰ fordult elő, régi esetek, de csak most tartottak bünbánatot s vigasztalt, hogy lassan bár, de javul a nép. Az elhanyagolt nép megvallotta hogy papjához nem igen szeretett fordulni, mert az egyik misantrop²¹ volt, a másik annyira gyenge és beteges, hogy mindenkit került s a test gyengesége nem bírta el a fáradságot, mely nélkül buzgólkodni nem lehet. A lelkiekben történt pusztítást egyesek ingerlése is elősegítette, kik valószínűs anarchikus eszmékkel telvén, ezek vajmi sok lelki kárt okoznak és a plébánosnak szomorúságot. Különösen a tanítói fizetés miatt sok pervád volt s annyira jutott egyesek lázítása folytán a nép, hogy a római katolikus iskoláról lemondott s legutóbb községivé akarják változtatni az iskolát, mert nem győzik a fizetést s ezt gyászos nyilatkozat alapján tették, mely szerint készek hitüktől elpártolni. Mi sok gondot és keserőséget okozott, de reménykedni lehet hogy e tekintetben is javul majd a helyzet, mert az aláírók legnagyobb része megbánta tettét s félre voltak vezetve azoktól, kiknek a nyilatkozat tartalmát

392.

(mit egy liberalis ipolysági ügyvéd készített) meg kellett volna magyarázni, de e helyett elhallgatták ama részt mely szerint ha nem könnyitenek a nagy terhen „készek a római katolikus hitfelekezetből kilépni.” Ez a fondorkodás a legnagyobb titokban folyt azzal az utasítással, hogy erről a plébános mitsem tudjon meg s már már sikerült volna ter-
vük, ha egyik fel nem fedezi az aknamunkát s még jókor meg nem akadályozzák folytatását. Szomorú jelenség ez, de nem szabad csüggedni, hisz a súlyos beteg is csak lassan épül ki bajából, a sok évi elhanyagolás után sem lehet egyszerre virágzást várni.

A tanító ügyével sok baj van. Ugyanis többféle mulasztás miatt fegyelmi vizsgálatot kértek a tanító ellen. A tanítónak személye ellen is vannak, kik nem szünek meg izgatni. A kedélyek izgatottak s többször hallani, hogy a tanítót el kell távolítani. Mindaddig míg az izgatottság nem csillapodik, lehetetlen az igazságosság elve szerint eljárni.

20 Visszatartott eset

21 Mizantróp: emberkerülő

Peccatur intra et extra muros.²² Nagy a panasz hogy a gyermekek semmit sem tudnak, durván bánik velük a tanító, másrészt rendetlenül járnak a gyermekek iskolába, a szülők mindenféle ürügyek alatt visszatartják gyermekeiket. Különösen télen és nagy sár vagy hó olvadáskor nehéz

393.

a közlekedés, sőt lehetetlen a gyermekeknek átjönni a patakon. Sok szegény gyermek ruha hiánya miatt nem jöhet iskolába. A tanító bánásmódja is kifogás alá esik, mit a hiúságában megsértett köznép nemcsak hogy nem feled, de alkalom adtán boszut áll. Különben mindenütt úgy van hogy ha valami jogot bír a nép azt ugyancsak akarja gyakorolni. Ezzel szemben a kötelesség teljesítése iránt nem igen van meg benne az érzék. Ily körülmények között legtöbbet a tanúgy szenved, mely a nélkül is sokáig el volt hanyagolva.

A plébánia jövedelemforrásai mindig kevesebbednek. A század elején elég jövedelmes plébánia ma egyike a legszűkebb ellátásuaknak. Lassankint – mulasztás folytán – csökkent a jövedelem, a tagosítás alkalmával legtöbbet veszített részint a szűkmarku birtokosok miatt, részint pedig mulasztás miatt. Ekkor veszett el a fajárandóság. A filloxera²³ pusztítása tönkretette, mely főképen szőlőművelést folytatott; érzékeny kárt okozott a többi községben is. A borjárandóság megszűnt, mit a közigazgatás elfogultságának kell tulajdonítani. Azon a czimen hogy nincs szőlő, a borilleték elmaradt, semmi

394.

kárpótlás sem adatott. A congrua²⁴ rendezés céljából kiadott jövedelmkimutatás legjobban igazolja, hogy mily csekély a jövedelem. De a congrua rendezés még oly messze van, hogy odáig sem élhet a plébános állásához mérten segítség nélkül; oly szűk évben, mint az 1897 pedig lehetetlen. Esztergomból van ugyan évi segély 80 frt, de az kevés. Igaz hogy azelőtt ennyi sem volt, de nem arányos a segélyelosztás, midőn jóval több jövedelmű plébánia évi 200 frt segélyben részesül. Ezért több ízben folyamodott a plébános, de a válasz elutasító volt, nincs pénz. Némely plébánia jövedelméről téves adatok vannak, néhol nem is a jövedelem, de a plébános magánvagyoná miatt a plébánia jobb javadalomnak tartatik s ez a téves vélemény okozza az aránytalanságot a segélyelosztásnál is.

22 Peccatur intra et extra muros. – Mondatik a falakon belül és kívül. A bejegyzést készítő plébános Horatius parafrázálásának tűnik az Iliacos intra muros peccatur et extra verssorból. Köszönöm Jutai Péter barátomnak a latin nyelvű bejegyzések értelmezésében és fordításában nyújtott nagytudású segítségét.

23 Filoxéra – a szőlő gyökerét támadó tetűfaj. A vész tanulmányozásához kiváló összefoglaló Beck Tibor: A filoxéravész Magyarországon. (Mezőgazdaságtörténeti tanulmányok 10. Budapest, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 2005) Elérhető itt: https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_MEZO_Mt_10_Beck/?pg=0&layout=s Megnézve 2020. október 25.

24 Kongrua: papi jövedelmet kiegészítő állami juttatás.

Ha a plébános nem szólal fel, a plébánia jövedelmezőnek tartatik, ha a csekély jövedelmet felhozza, kétes mosolylyal fogadtatik, hogy általános a panasz. Pedig igaz, hogy a hol a plébános a megélhetés nehézségeivel küzd, a hol reggeltől estig fárad, hogy becsületes kenyerét megkeresse, ott többször elvonja figyelmét a lelkipásztori gondoktól. Hüen vázoltam a Kőkeszi-i plébánia

395.

ügyeit, vajha minél előbb örvendetesebb adatokat irhatna a gondoktól zaklatott plébános.

1897 év rendkívüli szűk termést adott ugyannyira, hogy alig maradt vetőmag, a gabona nagy árban volt, 15 – 16 frt mmázsája²⁵, ami elég baj volt reánk nézve, mert venni kellett. Ily viszonyok között természetes, hogy sokan hátraléokban maradtak.

Ezen év december havában Vankovics Ágoston kántortanító – ki miatt sok kellemtlenség volt – eltávozott. Helyébe 1898 január 11én Szuchony László királyfiakarcasai tanító választatott meg. 1898 június 27én óriás vihar volt nagy jégesővel²⁶, mely Terbegeczet és Kőkeszit nem érte, de Gyürki, Sirak és Szelény községekben nagy kárt okozott. Ezen jégverés országosnak mondható, mert 32 vármegyében pusztított, több helyen teljes, máshol 70-80% kárt okozva. Kőkesziben a vihar megrongálta a templom fedelét, felszakította és a sekrestye tetejének felét elvitte 40 méternyire az utra. E károkat bejelentve, gyökeres javítást kért a plébános, mit a főegyházi hatóság kegyesen elrendelt és a kérelmezett 793 frt költséget az egyházmegyei pénztárból nagylelkűen utalványozta. A munkát Szabó Flórián nagyoroszi-i vállalkozó fogadta el, ki szeptember 10én bevégezte a munkát. A torony teteje horganylemezzel fedetett be s a templom

396.

falairól az összes vakolat leveretvén, új vakolatot nyertek. A jól elvégzett munka után nagy volt az öröm, hogy az Isten háza méltó díszet nyert. Az a nap, mely az itteni híveket megörvendezteté, gyászba döntötte az országot, mert rajongásig szeretett királynéja, Erzsébet²⁷ felséges aszony gyilkos kéz áldozata lett. Ő Felsége Genfből²⁸ akart kiráncdulni, midőn a hajóra akart szállani, Lucheni Luigi 28 éves párisi születésű olasz anarkista kétszer mellbe szurta, minek folytán délután 3 óra tájban a magyarok bálványa, szeretett királynéja kilehelte nemes lelkét.

25 Métermázsája (100 kg)

26 Az 1898. június 27-én tomboló viharról és jégesőről, Eger környékéről, tudósítást közölt a Természettudományi közlöny is, lásd https://epa.oszk.hu/02100/02181/00347/pdf/EPA02181_Termeszettudomanyi_kozlony_1898_436-448.pdf

27 Erzsébet királyné meggyilkolására lásd Niederhauser Emil: Merénylet Erzsébet királyné ellen. Helikon, 1985.

28 A kézírásból nem azonosított helységnev.

Zibrinyi Gyula²⁹, ki Kőkesziben 12 évig működött, 1899 márczius 6án Duna-Mocsra plébánosnak neveztetvén ki, helyébe Kuchta Bálint lett ideiglenes adminisztratorknak kiküldve – ki 1899 Jul 1ig volt Kőkesziben – mikor Bliesz Ádám³⁰ varbói káplán mint kinevezett h plébános jött helyébe.

A plébánia restaurálására a főegyházmegye küldött 600 koronát mely összeggel az épület teljesen rendbe lett hozva – 1903 márczius 3án a plébánia gyujtogatás folytán leégett – a biztosítási összegből most már cserép fedéllel és folyosóval teljesen ujja alakítottatott. Igen sok

397.

tűz eset van ebben az évben – különösen Sirakon – az alapos gyanu ács és kőműves mesteremberekre van – aminek igazolására az a körülmény is szolgál, hogy amióta a leginkább gyanusított – a zsidó korcsmáros udvarában szélhűdés folytán meghalt – azóta a tűz esetek nagyon ritkák.

A hivek adakozása folytán 1904 Húsvétra a lourdesi szoborhoz egy szép barlang lett hozatva – 1904ben a szelényi kápolna³¹ 200 korona költséggel mely gyűjtésből befolyt – jó karba lett hozva.

1905 szeptemberben a plébánia földek 10 évre haszonbérbe lettek adva katasztalis holdanként 40 korona és az összes adók – ilyen összeget a mostani viszonyok között mikor 12 kor a buza ára – nem lehet produkálni.

1906 Április 3án fogtunk hozzá a templom restaurálásához – sor egyházmegye kegyességéből 8000 (nyolczezer) koronával – teljesen új tetőzet vasgerendákkal – az eddigi téglá helyett czeмент lapokkal kikövezve – belül a vakolat teljesen leerve új vakolással – új padokkal, szószékkal, lobogókkal a hivek adakozásából felszerelve.

A szt. Antal szobrot Gömörly Istvánné gyürki

398.

lakos, a szt. Vendel szobrot Kovács Sándorné kőkeszi lakos, a szt. József szobrot Czibulya kőkeszi-i lakos vette.

A templomot restaurálta Trebel János³² nagyoroszi vállalkozó.

29 Zibrinyi Gyula (1855–1915) – papi hivatása mellett írói munkásságot is kifejtett. Lásd <http://lexikon.katolikus.hu/Z/Zibrinyi.html>

30 Bliesz Ádám (1870–† ?) – A katolikus Magyarország. A magyarok megtérésének és a magyar királyság megalapításának kilencszázados évfordulója alkalmából. Szerkesztették: Dr. Kiss János, Dr. Sziklay János. II. kötet, Budapest, 1902. Lásd http://mek.oszk.hu/11900/11980/pdf/11980_2.pdf Megnézve 2020. január 10.

31 A szelényi kápolnát Gyürky Antal (1817–1890) borász, a falu neves szülöttje építtette 1849-50 folyamán.

32 https://library.hungaricana.hu/hu/view/FszekCimNevTarak_25_023/?pg=105&layout=s

A benedikálást³³ Főt.³⁴ Tretter Mátyás³⁵ kerületi esperes úr végezte Aug. 16án.

1907 Május 6án Bleisz Ádám eddig administrator a plébániát átadta Dr. Pompéry Aurél csábi administratornak mert ő É-Amerikába Connellsvillebe P.a.³⁶ lett magyar plébánosnak megválasztva.

1928

Ő év estéjén némi bejegyzést hozzá fűzök én Mándy Győző³⁷. Elődöm Fodor Jenő³⁸ gyomor rákot kapván sok évi itt mulatás után 1927 II/7. meghalt; rák miatt nem ehetségén halt.

Épületek leromolva, hivek elvadulva; positiv hit helyét a babona pótolja.

Evvel lépést tart a papi jövedelem. A nép misedíjat se ad; a 95 pozsonyi mérő³⁹, stb. csak papíron; a termést pedig

399.

a nép ellopja.

A kántortanítók menekülnek. Csupán asilium⁴⁰, s üldözöttek menedéke e stacio.

1929

Elviselhetetlen adóhátralék maradt Fodor J. után. E szerencsétlen pap lelke hol lehet? Vagyonát ágyban el hagyja Loskó Mariskával lopatni: (vagon bútor; 80-100 q gabona

33 Benedikálás: a katolikus egyházban az a szertartás, melynek keretében a templomot istentisztelet céljára felszentelik. A szertartás történhet felkenéssel és vízzel. Előbbit püspök végezheti, utóbbit a püspök engedélyével áldozó pap is.

34 Főtisztelendő

35 Tretter Mátyás (1840–1915) – A katolikus Magyarország. A magyarok megtérésének és a magyar királyság megalapításának kilencszázados évfordulója alkalmából. Szerkesztették: Dr. Kiss János, Dr. Sziklay János. II. kötet, Budapest, 1902. Lásd http://mek.oszk.hu/11900/11980/pdf/11980_2.pdf Megnézve 2020. január 10. ESZTERGOM XX. évf. 1915. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Esztergom_1915/?pg=216&layout=s

36 Connellsville Pennsylvania államban fekvő település. Az itt működő Szent Imre Egyházközséget 1904-ben alapították. A Magyar Katolikus Lexikon a connellsville-i plébánosok névsorában, minden bizonnyal hibásan rögzítve, Bleisz Ádám helyett Bélát ad. Lásd <http://lexikon.katolikus.hu/C/Connellsville-i-%20Szent%20Imre%20egyh%C3%A1zk%C3%B6zs%C3%A9g.html> Megnézve 2020. január 11.

37 Kőkeszi plébánosa 1927–1932 között.

38 Fodor Jenő (1867–1927) – Érsekújváron született, és Kőkeszi plébánosa volt 1909 és 1927 között. Sírhelye megtalálható Kőkeszi temetőjében.

39 Pozsonyi mérő – gobaoanfélék és más szemtermények mérésére alkalmas mértékegység, 62,49 liter. Lásd <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-1740.html> Megnézve 2021. január 11.

40 Asylum (latin) menhely, menedék.

fele istálló 11 nagy barom) etc, etc, etc. A lekenyerezett ker. esperes nem leltározta, hanem szemet huny s az éhség miatt 6 hat hón át haldokló papot hagyja a nem excusálható crassa ignorantia⁴¹ alapján a bűn útján.

Őstörténeti adatok a Kőkeszi-i plébaniára vonatkozólag.

Az Ipolyvölgy őslakói a történeti idők kezdetén a szarmaták herulok avarok Morva bolgárok és fehér horvátok. A Magyar honfoglaláskor Huba Lel törzse telepedett le az Ipolyvölgybe. Történeti adatok szerint az Ipoly völgyébe nem voltak királyi birtokok az Árpádok alatt. XI. században Gyürk Esztergomi ispán birtokot adományoz a pannonhalmi monostornak. Az első török hadi járat az Ipolyvölgybe 1547 január 8-14 között elesik Balassagyarmat, Szécsény⁴², Kékő⁴³.

1552 július elesik Drégely⁴⁴, Ság. Paláston csata.⁴⁵

1606-ban az Ipolyvölgy Magyar Király kezén van újra.

400.

1683-ban Thököly Imre Talyán⁴⁶ ország gyűlést⁴⁷ tart amelyen Gyürky Pál nyilatkozik hogy nincs ló és pénz nemesi felkelésre. 1683 november 10⁴⁸ Szobijeszky János a lengyel király serege Szécsényt, Litavát vissza foglalja a töröktől. 1695 V. 13 Szklabonyai István Terbegecen beiktatott licentiátus⁴⁹. 1720-ban Ipolykeszi, Nagy- és Kiscslomja⁵⁰ Kőkeszi filiája. 1766-ban Korponán r k kis gimnázium Losoncon ref. főgim. Kiszellő ev kiscslomja. 1767 I. 23 urbéri rendelet.⁵¹ 1795-ben egy Pozsonyi mérő buza 30-40 garas. 1804-ben Gyürky udvari tanácsos az erdélyi szászoknál járt királyi megbizással. 1831-ben kolera járvány Kőkesziben is. 1849 január 11 Ipolysági csata⁵². III. hó 27 osztrák

41 Megbocsáthatatlan vétkes hanyagság.

42 Balassagyarmat és Szécsény 1552 júliusában, Drégely várának elfoglalása után került török kézre.

43 Kékkő vára 1576-ban került török kézre.

44 Drégely ostroma 1552. július 6-9. között zajlott.

45 Palásti csata 1552. augusztus 10-11.

46 A bejegyzés elég nehezen olvasható, de valószínűleg a ma Borsod-Abaúj-Zemplén megyébe tartozó Tállya települést említi.

47 Thököly Imre 1683-ban Kassán hívott össze országgyűlést.

48 A dátum elírás, Szécsény várát 1683-ban foglalta vissza Sobieski János lengyel király.

49 Paphiány esetén bizonyos egyházi feladatokkal megbízott világi személy.

50 Betúki hagyás, Kiscsalomja.

51 Az addigi szokásjogot és eltérő urbéri előírásokat felváltó urbéri rendeletet Mária Terézia (1740-1780) magyar királynő adta ki. Egyebek mellett ekkor szabályozták a jobbágytelkek nagyságát és a jobbágyokat terhelő szolgáltatásokat.

52 Hermann Róbert: Görgői és a felvidéki kormánybiztosok 1849. január 5. – február 10. Lásd http://epa.oszk.hu/00000/00018/00127/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_1991_03_123-144.pdf Megnézve 2020. január 14.

Jablonovsziki⁵³, VII. hó 17 Görgei⁵⁴ 18 Rüdiger⁵⁵ Gyarmaton. Negyven nyolcas honvéd a plébaniáról Mester Pál Terbegeci lakos. 1853 III. hó 2 urbéri parancs⁵⁶.

A plébánia hivei bérmálkoztak: 1833 V, 1850 VI. 28, 1863 (százötvenhárom lélek) 1879, 1910 IX hó 15, 1923 (kilencven hét lélek.) 1935 9. hó 28 (hetven lélek.) 1940 szept. 20 – 1868 – XXVIII TC népoktatási törvény⁵⁷, 1871 LIII TC urbéri jog⁵⁸. 1848 június 5 születik Gyürky István⁵⁹ későbbi Füzesgyarmati plébános. 1862-ben születik Gyürky Ödön⁶⁰ felső Szelényben, későbbi Váci egyházmegyei pap. 1855 aug 16 születik Zibrinyi Gyula Ipolyságon, 1887 aug. meghal mint kőkeszi-i plébános és egyházi író.⁶¹ Munkái: 1876 Esztergom „A kulturharc áldozata.” 1875 Haullevile „A kat népek jövője” fordítás⁶² „Szent Márton életrajza” 1877 „A Szirmai család”. Gyürky Antal egyházi író művei: „Darvinizmus”. Ranolder⁶³ püspök körlevele revizionizmus ellen. 1693 őszén Gyürky Pál huszárjai Nagyvárad körül tevénykednek.

53 A történelmi összefoglalót készítő minden bizonnyal Alexander Felix Jablonowski (1808–1857) herceget említi.

Az 1849. július 2-án lezajlott komáromi csatában súlyos fejsérülést szerzett. A haditerv értelmében a csapatok összpontosítását Szegedre rendelték el. Az összpontosítás helyszíne felé vonuló sereg Vác környékén orosz erőkbe ütköztek, ezért kerülőt voltak kénytelenek beiktatni. Ilyen módon jutott el a súlyosan sebesült Görgei Artúr Balassagyarmatra. Lásd <http://ujkor.hu/content/kossuth-lajos-es-gorgey-artur-kapcsolata-1849-majus-21-tol-az-1849-augusztus-13-fegyverletetelig> Megnézve 2020. január 14.

55 Fjodor Vasziljevics Rüdiger (1784–1856) cári lovassági tábornok.

56 Az urbéri pátens 1853. március 2-án jelent meg, ez jelentette a Magyar Királyság területén a végleges jobbágyfelszabadítást.

57 A népiskolai törvény pontos száma XXXVIII. törvénycikk. A törvény teljes szövegre itt: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> Megnézve 2020. január 16.

58 1871. évi LIII. Törvénycikk az 1848. évi törvények által megszüntetett urbéri kapcsolatból fennmaradt jog- és birtokviszonyok rendezéséről címet viselő törvény szövege itt: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87100053.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D28> Megnézve 2020. január 16.

59 Gyürky István plébános és egyházi író Hontfüzesgyarmaton született 1848. június 15-én. Lásd <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/g-85677/gyurky-istvan-87DF0/> Megnézve 2020. január 16. Nem lehet megállapítani, hogy a bejegyzést készítő személy miért szúrta be ezt az adatot, hiszen Gyürky István nem volt plébános Kőkesziben.

60 Gyürky Ödön (1863–1938) a katolikus közélet neves szervezője. Hivatkozás: Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16–20. században. Pécsi Egyháztörténeti Intézet. 2014. 492. o. 19. jegyzet.

61 A Magyar Katolikus Lexikon szerint Zibrinyi Gyula Helembán (Hont vármegye) született.

62 <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/045/pc004595.html> Megnézve 2020. március 16.

63 Minden bizonnyal Ranolder János (1806–1875) veszprémi püspökről van szó.

401.

1866-ban verbuváláson katona lett Balla István, Csekle István Terbegeci lakosok, 1878 boszniai hadjáratban⁶⁴ résztvettek Balázs Pál, Matis Pál, Gyürky János, Kukolík György. 1882-ben filoxera elpusztítja szőlőket. 1894 XI. 17 megalakul a katolikus néppárt⁶⁵, ebben a politikai területben néppárti képviselő Ivánka László⁶⁶, Benicki Ödön⁶⁷. Liberalis képviselő Báró Nyáry Béla⁶⁸, Jánkovics. 1900 – XVI t.c. gazdasági munkás pénztár⁶⁹. 1907 – XIX. t.c. munkás betegbiztosítás⁷⁰. 1914 aug 14 dobszó útján elrendelik az általános mozgósítást. A katonák részben Esztergomba a 26-os közösokhöz⁷¹, részben Lévára illetve Nyitrára a 14 honvédekhez⁷² vonultak be. E háború halottjai lettek: Gemer Vince⁷³, Gemer Imre, Gemer András, Szalay János, Balla István, Doncs Vince, Doncs István, Balla Imre, Balla István, Kiss Pál, Dudás Béla, László Pál, Gyürky Ernő, Kovács Ferenc, Nászali József, Klagyivík József, Sebény János, Sebény István, Labodi Béla, Nyáry Jenő, Nyáry Ferenc, Szántó Géza főhadnagy. 1916 okt 18 a románok betörése elől Gyergyóremetéről három székely család menekült ide, 1916 aug 29 5 drb harang elvitele katonai célokra. 1918 april 1. 40 darab orgona síp elvitele katonai célokra. 1918 őszén spanyol nátha járvány⁷⁴. 1918 okt. 30 pesti forradalom⁷⁵. 1919 januárban

64 1878. július 29-én az Osztrák–Magyar Monarchia okkupálta Bosznia-Hercegovinát.

65 A pártot Prohászka Ottokár kezdeményezésére gróf Zichy Nándor és gróf Esterházy Miklós Móric alapította 1894. november 14-én.

66 Ivánka László (1854–1934), Felsőszemeréden (Hont megye) született. Foglalkozása ügyvéd, a főrendiház örökös tagja.

67 Beniczky Ödön (1878–1931), a Katolikus Néppárt képviselője volt, Magyarország belügyminisztere a Huszár-kormányban 1919. szeptember 11. és 1920. március 15. között.

68 Báró Nyáry Béla (1845–1900), a Szabadelvű Párt színeiben politizált.

69 Az 1900. évi XVI. tc. a gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárról.

70 Az 1907. évi XIX. tc. az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról.

71 A 26-os esztergomi gyalogezred.

72 A 14-es honvéd gyalogezredet a felvidéki vármegyéből toborozták. A nyitrai 14. honvéd gyalogezred. http://mtda.hu/books/nemeth_karoly_a_14_honved_gyalogezred_tortenete_1.pdf

73 Gemer Vince sírja Szelényben volt. Egy 1939-es körjegyzői jelentés szerint „sírja diszes, fejfával és vaskerítéssel ellátott és igen gondozott”. A jelentésben említett Gemer Pál sírja ennél már jóval sivárabb képet mutatott, sírján „egy korhadtt fakereszt, és néhány virág van”. Az ipolysági Főszolgabírói Hivatalnak küldött körjegyzőségi jelentés még egy Gyürki községből származó hősi halotról számolt be. Štátny archív Nitra, fond Tekovsko-hontianská župa, Podžupan, 449/1939. A jelentés keltezése 1939. augusztus 5. A szelényi temetőben található sírkövön Gömör Vincze név szerepel, a felirat szerint elesett 1915. június 16-án.

74 Az 1918 október és december közötti időszakban történt azon 15 elhalálózásnál, amelyeket a katolikus halotti anyakönyvben tüntettek fel, 12 esetben a spanyolnátha volt a halál okául megjelölve.

75 Az őszirózsás forradalom.

az első legionáriusok Gyarmati hídon.⁷⁶ 1919 V. hó magyar vörös katonák átvonultak a falun. Gazdasági cselédek sztrájkja. 1919 július Cseh katonaság visszatér a faluba. 1919 aug. 5 Lőrinc Mária⁷⁷ véletlen szerencsétlensége. Egy cseh katona vigyázatlanságból elsült fegyverétől a kint játszadozó leányka halálos fejlövést kapott. 1922-ben Báró Majtényi László Lukanyényei földbirtokos itt elterülő földbirtokainak parcelázása.

402.

1932 a plebániához kamrát épít Prébel János válalkozó. 1933 V 27 Kőkeszi-i és Terbegeci⁷⁸ templomok javítása, ujjafestése. 1934-ben kéttanerős iskola Kőkesziben. 1935-ben népmisió. 1936 IV hó 16 Szelény Község harangot⁷⁹ vesz VIII. hó 31 Kőkeszi⁸⁰ harangot vesz, Terbegec orgonát vesz Réger⁸¹ cégtől. 1937 V hó 8. 2 drb templomi lobogó Neskudla cégtől⁸². 1938 nov. 2. Bécsi döntéssel Kőkeszi újra Magyarországhoz tartozik. nov. 9. Terbegecre, nov. 10. Kőkeszire magyar katonák bevonulása. 1939 apr. 1. a Kőkeszi templom szentélye alatti kriptá betömésse és a leszakt szentély kijavítása. 1939-ben „Magyar a Magyarért” mozgalom⁸³ keretébe a sze-

76 Balassagyarmatot a cseh csapatok 1919. január 15-én szállták meg.

77 Lőrincz Mária (1918–1919). Bojtoš Tamáš (41), volt kőkeszi lakos, adatközlőmnek a nagyapja mesélt Lőrincz Mária szerencsétlen kimenetelű esetéről. Mint elmondta, a cseh katonák célba lövést játszottak, amikor játékok nehézségi fokát azzal kívánták nehezíteni, hogy a kocsiban fekvő kislány alatt próbálták a célt eltalálni. Lőrinc Mária 11 hónapos volt. Halotti anyakönyvi bejegyzése. Halotti Anyakönyv (1888–1920), 127. o. 9. sorszám alatt.

78 A terbegeci templom 1933-as tatarozásakor időkapuszulát helyeztek el a torony szerkezeténél, ami a 2003-as felújításkor került elő, és a munkálatok befejezése után vissza is került a „helyére”. Az üvegbe helyezett papíron a következő írás szerepel: „Pro memoria! Krisztus Urunk kínszenvedésének 1900 éves évfordulójának esztendejében a terbegeci templom új toronytetőt kaott, kívül-belül teljesen ki lett a templom javítva és a már műzeális értékű belső fetményeket művészileg kijavítottuk. Az összes költség 25000 Kč, ami 1600 arany koronának felel meg. A keresztet 1933. június 1-én tettük fel. A kőműves munkát Szabó Alajos és Habzsuda Sámuel ipolysági kőműves mesterek végezték, az ácsmunkát Málík János ipolysági ácsmester készítette. Kőkeszi, 1933. június 1.” Az üzenet végén tíz aláírás található.

79 Az 1936-ban vásárolt harang máig használatban van.

80 A kőkeszi templom tornyában három harang lakik. A nagy- és az egyik kisebb harangot „Komotauban” (ma Chomutov) a Herold Richard harangöntődében készítették 1923-ban. A másik kisebb harangot pedig 1936-ban a nagyszombati Fischer testvérek harangöntődjében. A következő felirat olvasható rajta: „A Kamenné Kosy – Kőkeszi-i Fogyasztási Szövetkezet ajándéka a hivek hozzájárulásával. 1936. november 15.”

81 A Rieger orgonagyárat Franz Rieger (1812–1885) alapította 1844-ben. Terbegec templomában a mai napig ez az 1936-ban vásárolt orgona van használatban.

82 Az olmužti Neskudla cég („Neskudla József”) egyházi textíliája a korban ismert volt.

83 A Magyar a Magyarért Mozgalom az első bécsi döntés által visszacsatolt területek lakosságának megsegítésére szervezték meg 1938. október elején. Kezdetének történetére lásd Hámori Péter: Kísérlet a visszacsatolt felvidéki területek társadalmi és szociális integrálására. A Magyar a Magyarért Mozgalom története (1938 – 1940) Századok, 2001. 3. sz. 569–624. p.

gény nép megajándékozása. 1939 nov. 11. Kőkeszi-i templom téren országzászló és felszabadulási emléktábla felavatása.⁸⁴ Országzászlót és emléktáblát a Csepeli posztógyár tisztviselő kara ajándékozta a községnek. Ugyanis a gyár egyik tisztviselője Lábody Ernő, Széles János volt kőkeszi-i tanító sógora a siraki lábodi családból származik. 1940 IV hó 26 helyi oltár egyesület megalakulása és szívgárda⁸⁵. jún. 9. katolikus nap Ipolyságon, jul 6 LC szakosztályok megalakulása szept. 20. Bémálás Ipolynyéken. 1941 II. hó 2. leányok szövetsége⁸⁶ helyi szerve megalakul V. hó 4. Kalász katekizmus versenye Kőkesziben Metzger Gabriella⁸⁷ részvételével. 1942 III. hó 8. kat. legény egyesületek⁸⁸ orsz titkárság helyi szervezete megalakul. IV. hó 17. telefon bevezetése a plébániára III. hó 15 – 22 népmisió HoldampfKároly⁸⁹ szalézi atya vezetésével. I. hó 17. Szobi lazaristák lelkipályakörletán részt vesz Berecki Vince, Dudás Pál,

403.

V 1. vasárnapi és ünnepi ketős mise levezetése IX. hó 16. A kőkeszi-i iskola épület kijavítása Lackó Bálint és Sándor kőművesek által 2000 pengő költség fedezete a valás alaptól. IX. 24. betlehemi szobor csoport vétele kőkeszii templomnak okt 16 Canonica Visitatio⁹⁰ által előírt gabona bor fa munka és fuvarbeli pótbér járandóság pénzbeli megváltása Hercegprimás jóváhagyásával. 1941-ben hősi halált haltak a harctéren Szrancsík Pál, Szrancsík József⁹¹, Lackó István⁹², Gemer Béla⁹³, Harazin József, Gemer

84 Az országzászló helyi emlékü történetére lásd <https://emlekhelyek.csemadok.sk/emlekhelyek/regi-orszagzaszlotarto-talapzata/> Megnézve 2020. december 22.

85 Szívgárda (1920–1948), Jézus Szíve Szövetség gyermektagozata, 6–14 éves fiúk és lányok szervezete.

86 Katolikus Asszonyok és Leányok Szövetsége (KALÁSZ), magyar alapítású katolikus lelki mozgalom. Luczenbacher Rita és Stettner Andrea alapította 1936-ban.

87 Metzger Gabriella (1917–2000), életére lásd <https://www.antikvarium.hu/konyv/metzger-gabi-neni-843699> Megnézve 2021. január 8.

88 Katolikus Legényegylet, a kézműves és iparos „legények” egyesülete.

89 Holdampf Károly (1904–1983) – szalézi szerzetes pap.

90 Canonica visitatio, magyarul kánoni látogatás. A plébániák felkeresése ellenőrzés végett az egyházmegye vezetője vagy megbízottja személye részéről. Az ellenőrzésről jegyzőkönyvet készítettek.

91 Szrancsík József, örvetető, szül. 1916. június 9-én Szelényben, anyja neve Tóth Rozália. Halál ideje 1943. április 13. Béke poraikra... Dokumentum-emlékkönyv a II. világháborúban, a keleti hadműveletek során elesett magyar katonákról és munkaszolgálatosokról. Szerkesztette: Bús János. Budapest, Varietas '93 Kft., 1999. 720. p. Szrancsík József hősi halálát jegyzi a volt kőkeszi plébániahivatal halotti anyakönyve is. Halotti anyakönyv VIII. kötet 1921-től 1959-ig. 63. o. 16. sorszám. A Magyar Vöröskereszt Tudósító Irodájának értesítése alapján.

92 Laczkó István, honvéd, szül. 1916. december 30-án Kőkesziben, anyja neve Vaszák Mária. Halál ideje 1942. december 15. Uo., 563. p. Halotti anyakönyv VIII. kötet 1921-től 1959-ig. 61. o. 22. sorszám. A Magyar Vöröskereszt Tudósító Irodájának értesítése alapján.

József⁹⁴, Gemer Ferenc. 1943 elején a plébános a kántorral a Lévai alispán kérésére egyke statisztikát⁹⁵ állítottak össze melynek másolata a plébánia irattárban van. feb 6án Horváth Júlia Herceg Ilona Kalászlányok Drégelypalánki tenfolyamon vettek részt. jún 15 – 25 között Jánosiban (Hont m.) telepes képző iskolán három Kalott⁹⁶ legény vett részt. juni. 20-án Ipolyságon a néprajzi kiállításon⁹⁷ az öt község több tárgyval szerepelt. Ez év nyáron a zsidók deportállása kapcsán Kőkesziből elvitték Fischer Józsefet özv Fischer Arnoldné sz Gróf Ilonát. Sirakról Steiner Márkot és nejét. Gyürkiből Klein Mórt és nejét. Terbegecről Szántó Rezsőt fiát Pétert, és nejét. Frisch Ernőt és nejét Ilonát, és gyermekeit Sándort és Rozáliát. Orovitz Mártont és nejét. 1944 májusában Szécsényben Kalász tanfolyamon vett részt Kovács Olga⁹⁸, augusztusban Esztergomban. Július 2-án Kalász rendezésében kerületi leány nap Ipolynyéken. Augusztus hóban öt repülő bomba hullott Kőkeszi határában a szántó földekre. Buda Pest Rákospalotai kibombázottakat kormánysszervek a plebánia területére telepítettek ki. Október hónapban megjelentek az első német katonák. Az öt község lakossága az Ipolynyéki határban lövészárók

406. (A lapszámzásban a 403. oldal után a 406-os oldalszám jelenik meg a lap bal felső sarkában.)

ásásra rendeltettek ki. December hónapban kőkesziben repülőbombától egy ház teljesen összedőlt anélkül hogy a benne özv. Szűcs Istvánnénak és két leányának ijedségen kívül más baja nem esett. 25-én repülő bomba Sirakon egy házat kigyújt és Dudás Józsefné úgy megsebesült hogy később sérüléseibe bele halt. 27-én Terbegecen

-
- 93 Gemer Béla, őrzetető, szül. 1922. augusztus 14-én Terbegecen, anyja neve Sismis Margit. Halál ideje 1944. szeptember 24. Béke poraikra... II. Dokumentum-émlékkönyv a II. világháborúban a történelmi Magyarország területén elesett, meghalt magyar katonákról és munkaszolgálatosokról. Szerkesztette: Bús János. Budapest, Varietas '93 Kft., 2001. 577.
- 94 Gemer József, honvéd, szül. 1901. december 20-án Szelényben, anyja neve Balla Borbála. Halál ideje 1945. április 3. Uo., a vezetéknev Gémesként szerepel. 577. A kötetben Gémes vezetéknev szerepel Gemer helyett.
- 95 Az egyke kérdésére és kezelésére a vármegye alispánja, Hetényi Rezső komoly kihívásként tekintett a korban. 1942 decemberében a vármegye jegyzőinek, lelkészeinek és tanítóinak a részvételével értekezletet hívott össze az egyke ügyével kapcsolatban. Lásd Bars és Hont k.e.e. vármegyék évkönyve 1943. Közzéteszi: Dr. Hetényi Rezső alispán. é.n. 40–44. p. (A továbbiakban Évkönyv.)
- 96 KALOT – Katolikus Agrárfújásági Legényegyesületek Országos Titkársága néven alapított szervezet 1935-ben. Országos szervezatként működött, és a földműves és földmunkás legényegyleteket tömörítette. Alapítója Kerkai Jenő jezsuita szerzetes volt.
- 97 Évkönyv, 129. p.
- 98 Kovács Olga a korábbi években is a helyi KALÁSZ mozgalom szervezőjeként tevékenykedett, 1942-ben a Szécsényben tartott vezetőképző tanfolyamon vett részt. Az erről szóló levél eredetije a volt plébánia iratai között szerepel.

bomba szilánktól megsebesült Fábri Ilona akit német orvos szállítatott de út közben meghalt. 27-én esti órákban megjelentek az orosz katonák Terbegecen Gyürkiben, 28-án délelőtt Kőkesziben miután a németek négy tankját a faluból kiűzték ekkor sérült meg a kőkeszii templom tornya melyen hét akna lövéstől keletkező lyuk támadt ugyan e napon lett ágyúlövéssek áldozata lett Szalay Sándor⁹⁹ volt harangozó fia. Másik áldozata a frontnak Szalay Amália Kőkeszii lakos. A front alatt elesett egyik német katonát a kőkeszii templom mellé temették el a németek. A fejfájáról ezt olvastam le 7 AR 114 Obergefreiter¹⁰⁰ Georg Hartman geb. 8. 12. 1920 †21. 12. 1944. Egy Sirakon eltemetett német katona adatai: Erst Müller feldb.¹⁰¹ em. r. 1970203 atya. v. Müller Schwáb hall Heilbronnerstrasse 18. Ezenkívül még 4-5 német katona van itt eltemetve. Az elesett orosz katonák adatait nem sikerült beszerezni. 1945 Virágvasárnapján¹⁰² távoztak el az orosz katonák az ötfaluból. A front alatt az utolsó szent misét december 27-én végeztem. Később a bombázások miatt abba hagytam a misézést egészen január végéig. Az egész front alatt zavartalanul láthattam el a betegeket, és temettem el a halottakat. Április 13-án triduumot¹⁰³ tartott Szüllő Rezső¹⁰⁴ Dacsókeszin rokonainál időző

407.

Bp örökimádási lelkész. Februárban Rekonciliálták¹⁰⁵ a kőkesz-i templomot, májusban a Szelényi kápolnát. Májusban megszerveződik a Szlovák közigazgatás. Július 19-én állandósítják a Kőkeszii római katolikus népiskolát, megszüntetik a Kalott, Kalász és Szívgárda egyesséletek működését. Szlovák ajkú hívek kezdeményezésére elrendelik a Szlovák nyelvű prédikációt és egyházi éneket. Májusban a fegyverszüneti szerződés értelmében több család akik ezerkilencszáz harmincnyolc után telepedtek be, ezen a vidéken, el kellett hagyniok Cseszlovákiát. 1946. augusztus 28-án tábori mise Gyürkiben.

99 Szalay Sándor (1914. május 7. – 1945. december 28.) Halálának oka: aknaszilánk. Kőkeszii Plébánia Halottak Anyakönyve, VII. köt., 66. o. 2. sorszám. A többi említett helybéli áldozat nem szerepel a volt plébánia halotti anyakönyvében.

100 Tizedes.

101 Feldwebel – őrmester.

102 1945. március 25.

103 Triduum, a húsvéti szent három nap (nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat) liturgikus ünneplése.

104 Szüllő Rezső (1912–1982), plébános. A Leventekközpont lelkésze volt Budapesten.

105 A templom rekonciliációja egy „speciális” eset a katolikus egyházon belül, melynek keretében a látszólag sértetlen templomot újra „kegyelmi állapotába” helyezik vissza. Ehhez lásd Földváry Miklós István: A megszenteltetetlenített templom. <http://real.mtak.hu/89236/1/009-028-PURUM-Foldvary.pdf> Megnézve 2022. február 26.

ATTILA BAKI

ENTRIES IN THE PARISH REGISTER OF KŐKESZI. SOURCE DOCUMENTS

The historical source presented here is of local historical importance. It gives a mosaic-like insight into the past of the settlements of Gyúrki (Ďurkovce), Kőkeszi (Kamenné Kosihy), Sirak (Širákov), Szelény (Seľany), Terbegec (Trebušovce), which were under the ecclesiastical jurisdiction of the former parish of Kőkeszi (Nagykürtös/Vel'ký Krtíš district). This material is significant in terms of local history, since the history of the above-mentioned villages (based on the surviving archives and other sources) is still unprocessed. This source, as a common meeting point for local history, shows that whatever the size of a settlement, big history (wars, epidemics, national and other changes) has reached the lowest levels in every age, leaving its mark on the daily life of the community living there. The handwritten entry is to be found in the register of baptisms, marriages, and deaths of the former parish of Kőkeszi, dating from 1735 to 1786. The original of the register is kept in the State Archives of Banská Bystrica.

LISZKA JÓZSEF

MONUMENTUMOK

Szakrális (és „szakrális”)
kisémlékek a Kárpát-medencében

FÓRUM